

malum, & maxime attendenda conditio malitia actos, ad quem ordinatur: si enim est ad actum ab intrinseco malum, qui nulla ratione potest cohonestari, & hic & nunc alium ulrum non habet, nisi malum, et mala, ut a num. 225.

357 Non est tamen cum tanto rigore discurrendum in ordine ad actum non ab intrinseco malum, aut qui valeat aliquis ratione cohonestari; in his namque casibus in ministracione rei indifferenter potest datur causa a peccato excusans, puta necessitas, notabilis utilitas, gravis metus, &c.

358 Hec autem non debet esse levis, sed gravis; nec aequalis in omnibus materiis, sed proportionata materiis, in ordine ad quam versatur actio; ita ut in materia iustitiae debetur esse gravior, quam in materia charitatis &c. Res clara sit exemplis.

PLURA RESOLVUNTUR.

359 Non peccat, qui domum locat meretrici: quia domus est remota ad peccandum. Inmod Castropol. cit. p. 12. numero 2. addit. te posse pluris meretrici locate, quam mulier honesta, non quidem in quantum illa pluris lueratur (sic namque peccares) sed ratione damni, in quantum ex eius habitatione tua domus vilescevit.

Si tamen tua domus sit aptior ad meretricium, seu usuram exercendum, recte Castropol. docer te teneri eis non locate, si alios referas, quibus loces: Quia lege charitatis teneris vitare peccata, que possis abfuge prouxi destruere. Precipue, cum Republica solim intendat iis habitationem concedere ad vivendum, non apertitudinem ad peccandum: vid. num. 402.

360 Patroni meretricium in aliquibus locis depurant, ut illi sevuntur incolumes, & mortis contagioso laborantes expellant. At si ad meretricium cooperentur, pulchritores videlicet in loco aptiori videndas exponendo; &c. sunt in peccato habituali, & absolviri non possunt, ni cessent.

361 Peccat. Construens picturam concubinae, eamque tradens amatio, quia est provocativa ad turpem amorem. 2. Famulus scribens, aut defensus illi litteras amatorias. 3. Prebens munera concubina judicis, ut apud illum intercedat, Sanchez lib. 1. cap. 7. n. 38. quia ab ea petitur, quod ipsa prefare non potest; nam eius intercessio, visitatio, & similia sovent turpem amorem. Contra Bonac. disp. de peccatis quest. 4. p. 1. §. unio mon. 24. apud Castropol. tom. 1. tract. 6. disp. 6. p. 1. 15. n. 2. qui negat peccare: cuius ratio est; quia ex una parte intercessio fit ex bono fine, ut iudex justitiam gerat; ex alia intercessio non est de fe mala; nam ea stante iudex, & concubina adhuc possunt a prava voluntate se contineat, vid. num. 347.

362 Peccat famulus dominum aliquam ad fornandum, si comitatus casualiter habeat in actu, putat si interficiat pro custodia; sic namque dominus maiorem libertatem & animositatem sumit ad peccandum: vid. num. 346.

363 Quod si comitatus sit in purum obsequium domini, utique non peccat Christianus, qui dominum infidelem ad idolorum templo comitatur. Imo Castropol. cit. p. 11. num. 8. id etiam dicit, si genuflexus genuflectente domino, dummodo tales sint circumstantie, ut adstantes percipient, genuflexionem illam fieri minimè in cultu, sed in signum reverentie & obsequii domino; quod dignoscet, si publice habeatur verus & bonus Christianus: ita ille: v. num. 282.

364 Hac ratione non peccat Christianus, qui dominum infidelem ad idolorum templo comitatur. Imo Castropol. cit. p. 11. num. 8. id etiam dicit, si genuflexus genuflectente domino, dummodo tales sint circumstantie, ut adstantes percipient, genuflexionem illam fieri minimè in cultu, sed in signum reverentie & obsequii domino; quod dignoscet, si publice habeatur verus & bonus Christianus: ita ille: v. num. 282.

365 Peccat famulus, si domino accedenti ad fornandum, januam meretricis aperiat, aut quid simile praeferet, quia est actio proxime ordinata ad peccatum, hic & nunc alium ulrum non habens, nisi malum; debet tamen famulo id certe constare, non sub dubio: ut in num. 354. & 227.

366 Eadem ratione peccat Vector, si mulierem intra rhetam ad amasum ducat ad fornandum.

367 Histiones, seu Comediante mortaliter pec-

cant, si utantur mulieribus, & representent turpia ad libidinem provocantia. Secutis, si puras facetas.

368 Peccas, si enfermi vendas ei, quem certe scis hic & nunc esse determinatum ad occidendum eo instrumento inimicum; quia occiso est ab intrinseco mala, & venditus illi hic & nunc est ordinata ad malum.

369 Pariter peccas, si invites ad concam, quem scis esse paratum acceptare, & jejunum solvere, qui invites ad actum (nempe ad concam tempore verito, & sine iusta causa) a quo hic & nunc malitia separata non potest, adeoque invites ad peccatum.

Nec obstat, quod ille sit ex se paratus: quia adhuc verum est, quod per tuam invitationem influis in dividuum peccatum, quod alias ille hic, & nunc in re non efficeret, quamvis ad id esset paratus.

370 Non peccat vendor, si esculenta vendat non servaturus jejunium; si exinde timeat gravein injuriam, aut diminutionem emptorum; & remanionem mercium inventiarum; quia actus non est ab intrinseco malus, & si ille non venderet, ab alio sumerent: tum quia adhuc illi possunt esculenta in illa non emere. Non excusat autem, si paucæ res, & patui pretii inventitate remanent. Peccat vero ille, qui non est vendor, si apponat in magna quantitate esculenta fructus jejunium, Castropol. cit. p. 1. 8. num. 7. & p. 1. 14.

371 Non peccas quando Sacramentum penitentia petis a Confessario, quem certe scis esse in mortali, si alium promptum Sacerdotem non habes; qui necessitas, seu utilitas spiritualis te excusat: & Sacerdos potest peccatum per contritionem vitare. Idem est, si accedas ad Confessarium jam expositum ad confessiones excipiendas.

372 Peccat, qui mutuum petit ab usurario sub usuris, etiam si paratus sit dare sub usiris. Eum tamen a peccato excusat amplius Doctores, si adhuc necessitas, & utilitas propria, aut aliena, & non habeat promptum alium, qui ei mutuet sine usiris, quia tunc utitur iure suo, nec intendit usurarii iustitiam, sed propriam utilitatem; nec dando usuram, dat usurario occasionem peccandi, cum ille recipere non posset: unde illi imputatur peccatum, si recipiat, & mutuarius excusat, quia solvit, quod promisit, ne deditur infidelis, & ne se impedit ad habendum item mutuum. At non possum a peccato excusat famulum, qui usuras pro usurario exigit, nec detronem libri computorum, de usiris, ob dicta a n. 227.

373 Idem Doctores addunt, non peccare Christianos captivos ex gravi meo in tritembus infidelium remigantes contra Catholicos, sarcinas, machinas, armam ad bellum necessaria convenientes, propagacula edificantes, &c. Eos autem peccare docet Toletus, quia tales actiones non habent hic & nunc alium ulrum, nisi malum, & intrinsecum malum. Omnes tamen convenientes eos peccare, si immediata contra Catholicos pugnant, si signa ad eorum naves comburendas applicent, &c.

Q U A R E S II.

374 Petrus volens accedere ad fornicandum tali apta hora, quia ad id erat tunc quadam cura domus impeditus, eam curam commisit cuidam suo familiari, ad quem non spettabat, qui sciens finem Petri, amicitia causa eam curam accepavit, & pro ea hora supplevit. An peccaverit?

R Esp. Peccata eadem specie peccati, tanquam coproratum, ut ipse participantem, juxta dicta de restitutione pro furo. Nec illa dicti potest actio indifferens; quia licet absolute, & in se sit indifferens, hic & nunc est proxime ordinata ad peccatum.

Q U A R E S III.

375 Duo sunt officiales, unus major, alter minor, cui ex officio incumbit omnis supplendi defectum majoris. Hoc premisso, major accedit ad peccandum, hinc curam majoris supplet minor id sciens. An peccet ut cooperatur?

R Esp. Non peccare; quia majoris curam pro eo temere supplendo, prestat id ad quod ex officio tenetur: per accidens autem est, si major pro eo tempore ad peccandum accesserit; nam etiam eodem modo supplet, si major ex alia causa honesta deficeret.

Nec

De I. Præcepto Decalogi. Cap. II.

Nec supplet eo animo, ut præbeat communitatem majori ad peccandum; sed ut satisfaciat proprio muneri, quod est supplere defectum majoris, seu socii.

Q U A R E S IV.

376 An licet determinato ad major malum minus confundere? Et.

An malum ad actum nefandum inducta licet vas naturale offere, aut confundere, ut innaturale servet? R Ita premittendum est. I. difficultatem procedere in causa, quo non sit aliis modis divertendi a maior malo. Et loquendo de patiente, in causa, quo non posse, alio modo illud effugere.

377 Secundum, quod aliud sit determinato ad majus malum offerre, seu proponere minus, & aliud confundere, ut invitare; nam offerre, seu proponere, est ostendere minus malum, ut ille a majori se avertat; confundere vero, & invitare, est efficaciter movere, & influere: Vide dicta decursive homicidium, Sit exemplum de Looth. Gen. 16. offerendo vitis nefandis filias, solum obtulit, & proposuit illis materiam explenda libidinis minorum illa, ad quam erant determinati; at nullo pacto confundit, & perfundit, ut faceret.

378 Castropol. tom. 4. tract. 6. disp. 6. num. 5. aut, certum esse, quod determinato ad grave malum, licet sit materiam minorum proponere, ut a majori servatur, v. gr. Sodomiam invenienti licet sit tibi fornicationis materiam proponere. Unde difficultatem ad expellendum consilium restingerit.

In qua tres sunt sententie.

379 Prima negat, determinato ad majus malum licet confundere minus, Cajet. Valentia, & alii apud Castropol. citat, qui efficiunt confundere peccatum; nam obiectum confundi, licet minus, effici peccatum.

380 Secunda affirmat licere, Lefthus, Bonac. Valsquez, & alii apud Castropol. citat, n. 6. quia illud minus, quanvis sit in se peccatum, relatum tamen ad majori avertendum, involvit carentiam majoris mali, que est bona, unde minus illud malum in ordine ad committendum est peccatum, cum in eis potest sit illud non partare, nec major; minime in ordine ad confundendum, qui minus malum respicit non ut malum, sed ut avertendum a majori, quod non potest alio modo virare; addeoque gerit utiliter rem peccatoris, & Dei.

381 Tertia media tenet licere, si ille sit determinatus ad uruum peccatum, verbi gratia, ad actum nefandum, & fornicationem; quia tunc non ut confundit, & invitatis ad minus, cum ipse sit determinatus ad illud, sed diversis a majori. Non licet, si foluntur etiam determinatus ad major, ob rationem prima sententie. Castropol. cit. num. 8.

Prefata tres sententiae sunt probables, sed validè secunda. Vide de Restit. ver. Qui restituere teneantur?

382 Eodem modo prefati Doctores discurrunt de eo, qui alteri determinato ad prodendum patriam, vim in qualitate validè generosum, aut in quantitate offert, & ad illud bibendum invitat, sciens se sopitum, & inebrietatem; idque faciat ad proditionem patria vitandam. Gobat. tom. 2. tract. 5. cap. 13. a. 24. Anton. à Spir. Sanct. tom. 1. tract. 2. disp. 2. sec. 8. num. 183. Vide verb. Homicidium sit ipsius.

Q U A R E S V.

383 An licet eligere, seu parare minus malum ad vitandum major?

R Esp. Non licere, loquendo de malis ab intrinseco, Unde tibi in extrema necessitate constituto, non licet mendacium eligere, & profere, ne in blasphemiam prorumpas. Dispar enim est ratio de consilio, quia mendacium profert, patras malum ab intrinseco, quod nulla ratione cohonestari potest, & hinc peccas. Consulens vero alteri mendacium, ut supra, non tu patras, nec vis mendacium, sed vis vitationem, & carentiam majoris mali, puta blasphemiam. Et infuper id consulens alteri, qui liberè potest se ab utroque malo abstineat; unde illi peccatum electionis minoris mali imputatur, non tibi. Et illud: De duabus malis minus est eligendum, non est intelligendum de malis ab intrinseco, que nulla ratione cohonestari valent,

384 Licet autem, loquendo de malis ab extrinseco, videlicet, quia praecipit: Unde tibi in necessitate constituto eligendi omissionem auditionis Sacri die festo, aut omissionem necessarie absentie infinito perlicitanti, licet eligere omissionem Sacri; quia in tali casu omissione Sacri, cum non sit ab intrinseco mala, sed quia praecipita, amittit malitiam; lex namque positiva, etiam divisa est rationabilis, non crudelis, sed viis & conditioni hominis accommodata, ut in hujusmodi casibus non obliget, juxta dict. a. num. 127. Sic David ad vitam confermandam concedit panes propositionis. Omnidem vide dicta de Restit. ver. Qui restituere teneantur.

Q U A R E S VI.

385 An licet petere a maleficio solutionem maleficis? R Esp. Licere, si scias, aut prudenter credas, maleficum scire modum licitum maleficium solvendi. In dubio, non licere, quia te exponis periculo petendi de malum: ita Com.

386 Modo licito solvere maleficus, si signum destruat; vel demonem cogat, ut ipse maleficium tollat, aut signum destruat, quo durante, datur pactum vexandi; sed illum cogere, ut destruat opera sua, & a nobis per modum defensionis naturalis malum avertente. Del-Bene part. 2. dub. 228. sec. 18. num. 18.

387 Tertius Item si quis novo pacto cum demone ab eo adficiat maleficia tolle, peccat; sed eo pacto transacto, poterit in suis commodiua ea scientia uti; dummodo per eam nec implicite nec explicitè demon invocetur, & non sit modus illicitus. Fagundez in Dec. 1. p. 1. cap. 42. n. 14. Leander tr. 9. Dec. disp. 3. & 4.

388 Quod si scias, aut prudenter credas maleficum scire modum solvendi tam licitum, quam illicitum, sed tibi certo confiteri, illum esse usum modo illicitus; non licere ab eo solutionem maleficis petere, donec Cajetani & Delius, qui petis actionem, quam scis hic & nunc futuram malam.

389 Licere autem, tener Leander tr. 9. in Dec. disp. 3. quest. 26. Anton. à Spir. Sanct. tom. 1. tract. 4. & apud ipsos Fagundez, Suarez, Ledesma, Lessi & alii; quia petens utetur jure suo, quod est de reparando proprio damno, & quod alio modo reparare non potest, & hoc facit petendo a maleficio rem, quam modo licito, & sine peccato prestare potest; unde, quod cum peccato prestet, malitiae malefici imputatur. Et addunt partitare de potente mutuam ab usurario paratu, ut in num. 372.

C H O R E A.

390 Sunt triplices genitae: Para, impura per se, & impura per accidentem.

Para sunt, que sunt inter personas ejusdem sexus, ab illo ulvo gestu, aur fine, vel circumstantia mala, ad animi levamen, & recreationem. Has non esse illicitas, constat, quas 2. Regum 6. habuit David ante Arcam.

391 Impure per se sunt, que sunt inter personas diversi sexus, vel ejusdem cum pravis gestibus, malo, aut ante amasorum, vel amasaurum confectum. Has esse mortales, conflat, cum sint fati provocatio etate ad libidinem; haque dannant faci Canones & Pates, & prohibente sunt a Principibus.

392 Impure per accidentem sunt, que sunt inter personas ejusdem, aut diversi sexus, hostiles tam, sine pravo fine, gestibus, aut circumstantiis malis, in convivitis, nuptiis, in publicis Principium solemnis, &c. Hee igitur sunt periculose, maxime si frequenter sunt. Idque innuit Ecclesiasticus cap. 9. 4. Cum saltatrice ne affidam sis, nec audias illam; ne foris pereras in

399 Hinc domus, & tabulas primi generis, non possunt. Principes sine mortali permittere, & multo minus concedere.

400 Suadeatur firma ratione ex praxi. Hujusmodi

namque perditi, vagabundi, &c. prohibent ludere chartis, aut taxilis, alibi extra designatas domos, ita ut puniantur amissione chartarum, & pecunie, non alia ratione, nisi ad premisa mala, que sequuntur, vitanda (ni velis ad avatitiam recurrere, nimis ut finis sit, eos ad domos designatas reducere, & inde majus lucrum ex iniuritate reportare, quod non est dicendum, nec prestatum) igitur sunt etiam prohibendti ludere in designatis domibus, cum eadem sit ratio malorum, in modo potior, quam in illis tuis, & sine timore ponere ludant.

401 Dices: Meretrices sine peccato permittuntur; igitur & recentita domus lutoriae.

402 Relp. Disparitatem esse primam, quia meretrices permittuntur ad majora mala vitanda, puta ad peiores actus libidinis impediendos: in permissione autem recentitatum domorum ad ludendum, non sunt majora mala, que vietur, sed potius ex eorum permissione majora & pejora mala, queque reipublice nocent, sequuntur.

403 Secundum: quia Principes meretrices permittunt

solum dando locum ad habitandum, minime dando apertitudinem ad peccandum, ut nam 359. Permitendo autem lutoribus indiferenter hujusmodi domus ad ludendum, dant apertitudinem ad peccandum: unde, sicut si date meretricibus apertitudinem ad peccandum, peccarent; ita in caufo nostro. Vide infra de ludo.

404 De affuso ad ludum ait Terrullianus, lib. de spec. 5. Et utique communis ius reu non erat; sed cum ad ludos coactus est, transire a Dei munere ad demoniorum officia.

405 Concedit autem Diana parv. tract. 15. resol. 65. cum Tamburini rit. posse Principem permittere ludum Bononiae, & ludum Capri di Guardia, dummodo in hoc posteriori sole mulieres admittantur; adeo namque rationabilis causa: prior enim mandat Rempubli- canum viris perditis, posterior otiu militum tollit. De scandalo & cooperatione agnus Scorus in 3. d. 38. quest. in lit. E, in 4. d. 3. quest. 4. lit. L, d. 13. quest. 2. lit. E. d. 15. quest. 4. lit. D. Mafftius disputat. 12. quest. 4. num. 102. Joanne de la Crux, Bonac. tom. 2. Tambur. tom. 1. lib. 5. cap. 1. §. 4. Bufemb. lib. 2. tract. 3. cap. 2. dabo. 5. Bertaldus, Castropol. tom. 1. tract. 6.

DOMUM AD LUDENDUM

393 T ad id ministrare, quantum est ex se, est quid indifferens; unde est cum necessaria distinctione procedendum.

394 Vel enim dominus est talis, ut in ea recipiantur indifferenter omnes, tam viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causa fini pericolo recentrum malorum; quam viri perditi, vagabundi, pauperes, infima plebis, qui solent in blasphemias, jura menta, & rixas prouocare, fraudes in ludo committere, furtu inde patrare, proprias curas, ad quas tenentur, omitte; aut qui, quæve in die suo labore luctant, ludo exponunt cum derimento familie, cum uxori, & filiarum periculo.

395 Vel est talis, ut in ea recipiantur solum viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causa, fine periculo recentrum malorum.

396 Si dominus est secundi generis, eam tenere non erit mortale. Tales domus posunt concedere Principes. Intra privati nobiles eas tenere solent: ubi alii nobiles congregantur ad ludendum recreationis causa ab aliis predictis.

397 Et quia ministrantes chartas solent etiam ibi dulcia & potus ludentibus ministrare, licet posse pretium excedens pro chartis accipere quantum sufficie ad hujusmodi dulcia, potus, & sui laborem compensandum, ludentes namque id sciunt, & libertè donant excessum. Tamb. tom. 1. tract. 2. cap. 9. §. 1. a. num. 31.

398 Si dominus est primi generis, omnino mortale erit hujusmodi dominus, seu tabulas tenere, chartas, & familia ad ludendum ministrare, ob prefata pericula proxima, & occasiones malorum; unde qui eas tenet, & ministrat, cooperatur ad recentia mala, adeoque peccat mortaliter, & in casibus restitutio, tenetur secundo loco ad restitutionem. Tamb. cit. cum Comm.

399 Hinc domus, & tabulas primi generis, non possunt. Principes sine mortali permittere, & multo minus concedere.

400 Suadeatur firma ratione ex praxi. Hujusmodi namque perditi, vagabundi, &c. prohibent ludere chartis, aut taxilis, alibi extra designatas domos, ita ut puniantur amissione chartarum, & pecunie, non alia ratione, nisi ad premisa mala, que sequuntur, vitanda (ni velis ad avatitiam recurrere, nimis ut finis sit, eos ad domos designatas reducere, & inde majus lucrum ex iniuritate reportare, quod non est dicendum, nec prestatum) igitur sunt etiam prohibendti ludere in designatis domibus, cum eadem sit ratio malorum, in modo potior, quam in illis tuis, & sine timore ponere ludant.

401 Dices: Meretrices sine peccato permittuntur; igitur & recentita domus lutoriae.

402 Relp. Disparitatem esse primam, quia meretrices permittuntur ad majora mala vitanda, puta ad peiores actus libidinis impediendos: in permissione autem recentitatum domorum ad ludendum, non sunt majora mala, que vietur, sed potius ex eorum permissione majora & pejora mala, queque reipublice nocent, sequuntur.

403 Secundum: quia Principes meretrices permittunt solum dando locum ad habitandum, minime dando apertitudinem ad peccandum, ut nam 359. Permitendo autem lutoribus indiferenter hujusmodi domus ad ludendum, dant apertitudinem ad peccandum: unde, sicut si date meretricibus apertitudinem ad peccandum, peccarent; ita in caufo nostro. Vide infra de ludo.

404 De affuso ad ludum ait Terrullianus, lib. de spec. 5. Et utique communis ius reu non erat; sed cum ad ludos coactus est, transire a Dei munere ad demoniorum officia.

405 Concedit autem Diana parv. tract. 15. resol. 65. cum Tamburini rit. posse Principem permittere ludum Bononiae, & ludum Capri di Guardia, dummodo in hoc posteriori sole mulieres admittantur; adeo namque rationabilis causa: prior enim mandat Rempubli- canum viris perditis, posterior otiu militum tollit. De scandalo & cooperatione agnus Scorus in 3. d. 38. quest. in lit. E, in 4. d. 3. quest. 4. lit. L, d. 13. quest. 2. lit. E. d. 15. quest. 4. lit. D. Mafftius disputat. 12. quest. 4. num. 102. Joanne de la Crux, Bonac. tom. 2. Tambur. tom. 1. lib. 5. cap. 1. §. 4. Bufemb. lib. 2. tract. 3. cap. 2. dabo. 5. Bertaldus, Castropol. tom. 1. tract. 6.

E L E E M O S Y N A

406 Se unum ex praecipiis misericordie, & charitatis operibus. Deo acceptissimum, exercendum erga proximum; adeoque tam erga fidem, quam infidelem, anicum, aut inimicum.

407 Pro ea triple est distingua necessitas, extrema, gravis, & communis. Extrema est ea, in qua quis positus est in probabili periculo gravis infirmitatis, aut mortis, nisi subveniatur. Ad hanc reducunt necessitas, fuita inde patrare, proprias curas, ad quas tenentur, omitte; aut qui, quæve in die suo labore luctant, ludo exponunt cum derimento familie, cum uxori, & filiarum periculo.

408 Vel est illa, in qua quis positus talia patitur incommoda, que ei vitam reddunt nimis molestam, & miseram.

409 Communis est illa, in qua quis positus incommoda patitur; sed non talia, quæ reddant ei vitam nimis molestam, & miseram, juxta patientis statum, & conditionem. Talis regulariter est necessitas mendicorum, qui hinc inde subveniuntur.

Hinc habes duo, 1. Quod necessitas, que est communis in mendico, potest esse gravis alteri, attenta conditione, & statu, 2. Quod eriam in mendico necessitas possit esse gravis, ut si sit in tali statu constitutus, ut solo pane vescatur, & iugulo.

410 Item bona hominis, & dicitur, alia sunt necessaria ad naturam, que ad vitam conservandam requiruntur. Alia necessaria ad statum, que ad statum, atque decorum moderantur, & decenter requiruntur. Alia superflua nature, aut statu, que superabundant post sumptus imperiosos in necessariis ad vitam, aut statum. His præmissis,

411 Teneret quis extremè indigentem, si non sit alius, qui ci effectivè subveniat, sub mortali succurrete ex

De I. Præcepto Decalogi. Cap. II.

superfluis statui, imò ex necessariis statui, que naturè superfluent, ita tamen ut non patiatque maximum detrimentum excessiva jactura sui status. Unde si extremè indigens indiget centum, & si dives daret centum, patetur excessiva jactura sui status; viginti vero effent superflua statui; aut non cauferent excessivam jacturam; teneret dives dare viginti.

412 Teneret etiam sub mortali ei succurrete ex necessariis nature, si id facere posse cum modico sui detrimento. Unde si habens communem quantitatem panis, & cibi, pro die sufficientem, vide ut extremè indigentem, qui si non comedat, ell in mortis pericolo, & quia per plures dies non comedit: sub mortali teneret medicamenta sui cibi illi imperiori, quia ejus privatio pro uno die modicum incommodum afficeret; & ad id natura ipsa, & viscera charitatis impellunt.

413 Graviter indigenti teneret quis sub mortali succurete ex superfluis statui, si non sit alius, qui ci effectivè subveniat, ne insimili necessitate reperietur: constat ex Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem eternum, esurivium, & non dedictis mihi manducare. Ut per ly eforis, pater. Christum loquit non de extrema, sed de gravi necessitate. Tum quia preceptum charitatis obligat, ut non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate. Joan. epist. 1. cap. 3.

414 Eis, qui sunt in necessitate communis, non tenetur sub præcepto mortali elargiri elemosynam ex superfluis, sed ex consilio, quia cum isti querant ab omnibus, presumuntur juvandi a pluribus.

415 Probabilis tamen puto, mortaliter peccare dicuntur, si in necessitatibus communibus nullam pauperibus elemosynam largirent: cum namque incipere videatur Div. Joan. in epist. 1. cap. 3. Qui habuerit substantiam buxi mundi, & videret fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quoniam charitas dei manet in eo: Divus Gregorius Nyfenus in orat. de paup. amandis: Duplex in ipso loco exercetur peccatum; alterum propter ebriosum societatem; alterum propter expulsorum pauperum famam. O pauperum inimici: non nefis horum causa commemorari in Evangelio exempla: horrida, & terribilia: vid. in pag. 4. Propri. 12. ab Innoc. XI. damn.

416 Eleemosyna igitur est maximè confusa, pro quo ostendit illud Tobie. cap. 4. Audi fili mi serba oris mei, &c. Ex substantia tua fa elemosynam, & nisi auferveri faciem tuam ab illo paupere, ita enim fies: ut me à te auferas facies Domini, &c. si multum tibi fuerit, abundantier ibube; si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum liberter impetrari stude; premium enim bonum tibi thefaziras in die necessitatis, quam elemosyna ab omni peccato, & à morte liberat: & non patietur animam ire in umbra.

417 Non tenetur homines privati inquirere pauperes; sed sufficit, quod dent eis, qui occurrit, aut quos scierint. Teneret vero ex officio Prelati, & Principes vassallorum, quia sunt Patres pauperum. Scot. in 2. dif. 7. quest. unci. litt. E, in 4. dif. 15. quest. 2. art. 3. Mafit. in Theol. Moral. dif. 16. quest. 3. art. 2. num. 56. Tambur. tom. 1. lib. 5. cap. 1. Joanne de la Crux, Bonac. tom. 2. Bufemb. lib. 2. tract. 3. cap. 3. Leaner tom. 6. dec. tract. 5. Bertaldus 1. Precept. Eccl. Castropol. tom. 1. tract. 6. dif. 2. in 1. lib. 1. cap. 1. num. 1. Alias de obligatione pauperibus subveniendi.

418 Ut obligari sub mortali, quinque conditions requirentur. 1. Peccatum mortale, quod certò conferat. 2. Quod proximus non sit emendatus, & adit propter periculum coincidentia. 3. Quod sit spes fructus. 4. Si non sit alius, qui correxerit, aut effectivè corrigit. 5. Quod adit occasio, locus, & tempus opportunitus, quo correctionem sine tuo gravi incommodo facere valeas. Grava repugnantia animi est judicialis ab aliquibus notable incommodum.

419 Quia autem omnes relate conditions raro simul habent, ideo raro ad eam personam private sub mortali obligantur. Frequenter obligantur Prelati, de quibus ad Hebre. 13. dicitur: Ipsi enim per vigiliam, quasi rationem pro animalibus vestris rediuntur.

420 Bufembus addit: Si quis ob timorem, pessimaliter, verecundiam, puteat ei propria temere, non minus esse idoneum ad correspondendum, videatur tantum peccare venialiter.

Vide tom. 2. a. num. 88. ordinem verum correctionis vide in son. 2. a. num. 95. De correctione, Mafitius dif. 10. quest. 3. num. 66. Jo: de la Cux, pag. 83. Bufemb. lib. 2. tract. 3. cap. 2. dub. 4. Leander tom. 6. dec. tract. 6. Bertaldus 1. precep. Decal. de Pst. Theolog. agunt Scorus in 3. dif. 25. quest. 1. litt. B, dif. 23. q. 1. F. dif. 25. quest. 1. F. in 1. dif. 6. quest. un. K. Mafitius dif. 10. Bufemb. lib. 2. tract. 1. 2. q. 3. Fenech. & Bertaldus, in direct. cit. Castropol. tom. 1. tract. 6. dif. 3.

421 Adcharitatem spectat onus denunciationis ad mortalia Papæ, & Episcoporum, ad edicta Inquisitorum,

C & pto

Examen Ecclesiast.

& pro Confessariis sollicitantibus; de quo fuit actum
et in secundo tomo.

APPENDIX XLI.

Nonanda quadam de denunciacionibus.

Clarissimam sententiam quod ordinatus non
accipit auctoritatem nisi auctoritate suorum superius;
fuit correctione, fieri statim potest denunciarum; multo
magis si nocturna praevidatur.

Prelato precipienti denuntianti ante correptionem
putat Ang. Ver. de nunc. §. 20. & Nayar. cap. Inter
verba concl. 6. & cap. perfecta num. 384. obediebat
esse intelligi de secreta denunciatione. Alii tamen
contra sententiam in Sylv. ver. correlative qu. 8. S. Thom.
2. 2. ques. 33. art. 7. ad 5. Sayyela reg. lib. 11. cap. 4
num. 13. docentes huiusmodi praeceptum intelligendum
esse falso ordine Charitatis fraternae contra quem si
Prelatus expresse precipiat, peccate mortaliter ipsum,
& denuntiantem.

3. Prelato discreto licet ante correptionem denun-
tiare docet Ricard. in 4. disp. 19. art. 4. ques. 1. Re-
ctius id negant alii ut Sot. de reg. Secr. memb. 26. qu. 4.
dub. 3. B. Med. lib. 1. cap. 14. §. 16. fuit Sayl. cap. 4.
et plurimos referentes.

4. Peccatum mortale, ut heres, proditor, &
denuntiandum est non premisa correptione. S. Thom.
art. 7. cit. ad 2. & quod. i. art. 16. in resp. 39. Deltrius lib. 5.
feli. 4. ver. sexto tenetur. Idem cum est in dictione
tertii Sylv. ver. denunciatio quod 4. Sot. ubi supra,
dub. 3. Nav. cap. 18. a num. 25. num. 33. & de
accus. confo. 2. B. Med. ubi supra, & con.

CAPUT III.

DE HORIS CANONICIS.

422 Horae Canonicae, hoc est per Sanctos' Cano-
nem distribuite, & status horis prefixi;
sunt septem: Laudes cum Matutino computantur pro
una hora: Cuius numeri iuxta significatio declara-
tur per sequentes versus.

423 Heo sunt, septem propter quod psallimus horis,
Matutina ligat Christum, qui criminis purgat. Prima
replet spissi. Causam dat Tertia mortis. Sexta Cru-
ci noctis. Laudes enim Nonna biperit. Vespera deponit.
Tansu completa reponit.

AD HORAS

424 Sub mortali tenentur confitenti in Sacra punc-
to Subdiaconatu, Beneficiati, & Religiose
Choriste Ordinis Minorum, quos Regule obligat & die
professionis, v. tom. 3. num. 120. & 141.

425 Omissio divini Officii est peccatum contra Re-
ligionem. Omissio unius horae, aut pars notabilis, est
mortalis. Omissio unius Psalmi, aut Lectio, est
parva materia. Licit non sit necesse, confituti est ex-
primere numerum horarum eodem die omissarum ob-
penitentiam imponendam.

RELIGIOSI CHORISTAE, ET MONIALES
CHORO ADDICTAE

426 Non obligati ex vi Regule, tenentur sub mor-
tali ad horas privatas, si choro desint; et
confutandis obligante ad mortale. Com.

427 Ad illud non tenetur Religiosi ad tritimes

dannati, quia fastigio, & status illos excusat, Men-
do num. 38.

428 Matis argumentum, quod ad oppositum potest
aduci, est Constitut. Eugen. IV. nonis Febr. 1456.

incip. Ordinis rur. ubi habetur: Insper cum Dilectus

filiis Frater Joan. de Capistrano, rursus in Vicariatu offi-

cio praedecessor, declaraverit; quoniam in Regula prima Bea-

ta Clara continetur censum, & tria precepta regula-

ria, in quorum transgressione Moniales, sive Sorores

professe peccatum mortale incurram, idque nimis durum,

& scrupulosum judicemus, auctoritate, & tenore presen-
tium declaramus, & volumus, quod in nullis predictis
transgressione, praterquam eorum quatuor, que con-
cernunt principalia vota obedientie, scilicet pauperiaris,
capitatis, & clavura, & super electione Abbatis, &
depositione, peccatum mortale incurram. Et cum unum
ex relatis praecepis sit divinum Officium, ideo Clarisse
non videantur ad illud obligatae privatum sub mortali.
Qui valde faverit dispositio Julii II. 10. Augusti 1504.
apud Rodriq. rom. 1.

429 Resp. Eugenii, & Julianum solidum dispositum
de praeceptis obligationibus, & confutandis Claris-
ses particularibus, quibus ultra vires erant gravatae;
minime de confutandis cunctis Religiosis utriusque se-
ssum communis, qualis est de recitandis horis privatis.
Qqa ratione nemo audet dicere, confutandinem absis-
tione sentiunt, in Sylv. ver. correlative qu. 8. S. Thom.
2. 2. ques. 33. art. 7. ad 5. Sayyela reg. lib. 11. cap. 4
num. 13. docentes huiusmodi praeceptum intelligendum
esse falso ordine Charitatis fraternae contra quem si
Prelatus expresse precipiat, peccate mortaliter ipsum,
& denuntiantem.

Hinc Fr. D. Martinus Archiepiscopus Panormitanus
in sua Pastorali ad Moniales omnes Urbis, & Diocesis
Panormitanas 20. Maii 1651, contraria opinio-
nem vocat inventam à patre mendaci.

430 Innoc. IV. per Bullam 10. apud Peliz. cap. 6.
num. 16. concessi Monialibus sub eis Fratrum Minorum
degeneribus, & per communicationem alis, ut ex-
rationabili causa possit Officium converfarum recitate,
& sic satisfacere, per haec verba: *Et quod occasione ra-
tionabili non possint legendo dicere horas suas, lete-
tis, sicut alii Sorores, dicere Pater noster.*

Causa rationabilis erit, si sit gravi, & justo nego-
tio occupata, si sit nimis scrupulosa, si capitii indis-
positionem patiatur, si nesciat expedire legere; hec
tamen curare debet, ut dicat; ita ut rationabili cau-
sa cessante, redcat ad horas.

431 Hac prudentia uti poterit Confessarius in iis,
aut similibus causis, maximè in dubio necessitatibus.

Monialis autem eis ex iusta causa fuit communatum
Officium Divinum a Pater, seu ad Officium conver-
farum, si hoc omittat, non peccat mortaliter, Peliz.
et. quis obligatio sub mortali est ad horas canonicas.
Nec Officium converfarum conversa obligat sub mor-
tali. Vide de communione voti.

432 Capellani primarii Monialium, qui quotidie,
& ordinatis in eam Ecclesias celebrant, posunt de
eum Sanctis recitare, ut conformentur Missae; uti
tamen debet Breviarium Romano, cui per se sunt
obligati. Gobat. tom. 1. tractat. 5. cap. 23. num. 625.
vid. tom. 3. pag. 647. num. 342.

DE MODO RECITANDI.

433 Recitatio debet esse vocalis, ut verba voce ex-
primantur, licet ab aliis non audiatur; quia
obligatio est de oratione vocali. Unde non sufficit,
si mentaliter soli percurrat. Sufficit, si se ipsum percipi-
t; nec hoc requiritur, si sit surdus.

434 Requiritur intentio orandi, sed sufficit, quod
sit intentio Deum colendi, vel Deo vacandi, & quod
sit habita in principio recitationis. Ex oratione tres
orientur fructus, meritum, imperatio, & refectio; ad
meritum, & interpretationem sufficit illa prima intentio
unde distractions involuntarie, que inter oran-
dum solent contingere, priores duos fructus minimè
impedit; tunc enim sufficit intentio implicita, &
virtualis, prima videlicet non retrahata, sed perdit-
rans in ipsa recitatione, que in virtute illius prima
intentio habetur. Ad refractionem verbi spiritualem
non sufficit illa prima intentio, nec attentione, sed re-
quiritur continua, licet sufficiat dicta; & non re-
quiritur refactio, quam scilicet quis revera habeat,
quamvis non advertat habere, ut in tom. 3. pag. 626.
numer. 213.

Refactio autem non attenditur in oratione vocali,
sed solum in mentali, de qua Apost. 1. ad Corin. 14.
Si ore lingua, mens mea sine fratre est.

435 Officium recitari debet atriante, clarke, & devoto.

436 Devotio consistit in externa corporis

compositione, ut non reciterit ridendo, ludendo, ge-
sus, & alius immodestos habendo, sine necessitate

cuban-

De I. Praecepto Decalogi. Cap. III.

cubando, &c. At non peccas mortaliter, nisi defectus
sit voluntarius, & notabiliter attentionem internam
impedit.

437 Clave, hoc est distinguendo verba, ut in n. 433.
Peliz. de monial. cap. 6. n. 17. mones recitantem horas di-
vinas syncopando non teneri repetere illas, nisi notabiliter
sensum verborum corrumpat, quod raro accidere no-
nat Diana part. 2. tract. 12. ref. 22. citans pro hac doctrina
Filliuc. Azor. ac Villal. cum quibus sentit Sanchez lib. 7.
confi. cap. 2. disp. 17. notans n. 3. non oportere Clericos
minimis esse scrupulosos, quo putant se non integrè pro-
municare, sed aliquatenus syncopare, vel verba aliqua
solo gestare dixisse, nisi defectus sit validè notabilis.

438 Attentio est duplex, interna scilicet,
qua consitit in advertientia ad id, quod agitur: putat
ad officium, quod recitat, externa, qua consitit in
exclusione actionis externe incompossibilis cum atten-
tione interna, seu advertientia animi ad id, quod re-
citat, ut esset depingere, scribere, & omnis alia
actione externa, que speciem attentionem, & applica-
tionem mentis exposcit.

439 Pelliz. cit. num. 17. putat cum pluribus, suffi-
cere solam attentionem externam, ita ut non peccet
mortaliter, qui voluntarie distribuitur, sed solum qui
notabiliter occupatur in actione externa cum interna
incompossibili.

440 Omnia tamen dico non sufficere, sed requiri-
t attentionem internam, juxta dicta in num. 186. ita ut
peccet mortaliter, qui per notabile tempus per inter-
nas divagationes voluntarie distribuitur, Cajean. cum
Communiō, quia praeceptum est de Officio divino stu-
dio, & devoce, seu fructuoso, ad quod requiritur
attentione interna, ex cap. Dolentes, de celebre Misericordia.
Distinctè precipientes in virtute obedientie, ut divinum
Officium nocturnum pariter, & diuinum, quantum-ēs
Deus dederit, studioribz celebrant pariter, & devoce.

441 Sufficit autem attentio illa prima in principio
recitationis habita, ut in num. 434. nam continuata
attentio est nostra fragilitate impossibilis.

442 Attentio interna est triplex: *Ad verba, ad sen-
sum, & ad Deum.* Dicitur *Ad verba*, hoc est ad
verba materialiter: *Ad sensum*, hoc est ad significatio-
nem grammaticalem verborum, aut ad significacionem
spiritualem, & mysticam, seu ad spiritum verborum:
Ad Deum, quatenus per recitationem Officii intendi-
mus Deum colere, eumque vacare.

443 Non est necessaria attentio ad sensum grammaticalem;
alias rudes, & moniales non satisfacrent.
Nec ad sensum spiritualem, quia non est oratio mentalis.
Neque ad sensum spiritualem, quia non est oratio mentalis,
ut in num. 434. Est autem necessaria attentio ad
Deum, ut in cit. num. quia est oratio (ad differen-
tiam auditus facit die festo, quia in ea non pre-
cipit oratio, sed affinitatem modo humano) & ad ver-
ba materialia, quia est oratio vocalis.

444 Satisfaci, si attendas, quantum mortaliter po-
tes, quamvis ob focum aut chori culpam nil ex illis
precipias, quia per societatem & tuam attentionem,
mortaliter facis orationem focum tibi communem. Tam-
bus.

Quod esse verum, etiam si sis furdus, & inde alterius
chori partem audire non valcas, docet Leand.
part. 6. tract. 8. disp. 6. quest. 40. cum Paschal. & aliis,
quia ex una parte ad impossibilem non tenetur; ex
alia, quod recitat in choro, est oratio totius chorii,
ad eadem eius, qui non audit, non valens, dummodo
choro assistat, & attendat. Mendo vult quod
furus teneantur recitare: v. Horae num. 33.

445 Qui in Choro occupantur in libris hinc inde mu-
tandis, aut in preparando thure satisfaciunt, licet ali-
quot versiculos omittant, dum ad illos attendunt. Com.

446 In Ecclesia, ubi Reliquia notabilis Sancti, pu-
tata caput, brachium, crux, aut ea corporis pars, in qua
principiū passus fuit, potest de eo sub ritu duplice recitari.

447 Advena, & itinerantes possunt, sed non re-
tentur se conformare officio loci, Tambur. tom. 1. de
Horis cap. 5. §. 2. num. 38. Mendo, & alii, juxta dia-
cia num. 163. quia substantia officii est de lege com-
muni: quod autem recitari debet de talis, vel tali Sancto,
solet esse de lege locali. Unde in loco, ubi es
advena, potes recitare officium loci, aut tua Ecclesia.

Confutus tamen puto, ut ita tegetas, quod idem offici-
um bis non recites. Hoc dico in recitatione privata:

Examen Ecclesiast.

Missa enim, & horae in Choro sunt dicenda de Sancto
loci, quia sunt publice, & tunc consultius est
in oportet, ut reliquias horas, que privatim tibi re-
citandas manent, recites de Sancto loci, ut sit te con-
formem reddas toti officio diei.

448 Si recitasti ex uno Sancto pro alio involunta-
ri, cum advertis, non tenoris recitere. Quod si quaz-
tas, an teneatis de eo recitare prima die non impo-
nitur: utique pars est probabilis; affirmativa; quia
Sanctus haberit eas eo anno; ut de ipso recitetur; ne-
gativa, quia unus officii est alligatum dici, & alias
ordo Kalendari perturbatur.

449 Si recitasti ex errore Matutinum, & Laudes, de
uno Sancto, detecto crorre, religiosus est, si repetas;
at non obligari; quia quoad eam partem tributum fol-
vet Deo per equivalentiam; nec potest presumi. Ec-
clesiam velle duo officia ab eo, qui sine culpa recitavit.
Debet tamen profequi reliquum de Sancto diei, quia
erros est corrigendus, non continuandus.

450 Qui dubitat, ob evagationem mentis, an alienum
Psalmm, vel Antiphonam omiserit, potest pra-
sumere dixisse, cum non soleat tam faciliter praeter-
mitti: Tunc quia id ester scrupulorum fomentum. Hinc
si incipit Nonnam verbis gratia, cum attentione, mo-
do reperiari in ultimo Psalmo, & dubitus, an reci-
taveris medium, sufficientem habes conjecturam, quod
recitaveris. Gobat.

451 Inverso horarum, aut interruptio, sine ratio-
nabili causa non potest excusari a veniali: at non pec-
cas, si Matutinum à Laudibus per noctem dividis.

452 Mutatio officii sine causa, ut si debens recitare
dei, recites de Sancto, si sit raro, bis, aut ter, erit
venialis; quia servatur praeceptum quod substantiat
officium, & defectus, qui habetur in modo, est levis. Gra-
vitas tamen est, si sit sepe. Aut si debens recitare de fe-
sti, aut de Sancto novem lectiōnem, recites de Refur-
rectione, etiam senes, quia est omisso, & mutatio
notabilis: v. in Prop. 34. ab Alex. VII. dann.

453 Occupatus per duodecim horas dies non proin-
tendit liber ad recitatione officii, sed debet attendi qua-
litas occupationis: unde si fueris occupatus assistendo
Praelato, ad illum negotiatores defendo, &c. que
sine notabili labore, aut attentione sunt, non excusa-
ris. E contra, si fueris occupatus studio, computa-
tione, scriptura, &c. que caput dolore plenum, aut cal-
iginosum relinquent, excusaberis, etiam si per decem, aut
octo horas occupationi vacaveris.

454 Si ex causa recitare non valeas majorem partem
officii, potes Matutinum, & Laudes, potes autem cella-
quam, terneris ad illam: sicut qui non potest restituere
centum, potest tamen decem, terner ad decem. Et qui
non potest jejunare totam quadragesimam, potest tamen
duos dies, terner ad illos. Ratio est, quia praeceptum
de recitando officio est de materia dividua. Et
dictum illud, quod *major pars trahit ad se minorem*,
quo nonnulli oppositum docebant, non est ad rem: quia
est defumptum ex c. 1. de iis, que sunt a majori; qui
Textus loquitur de Canonice dantibus suffragium, &
statuit standum esse pro majori parte suffragiorum.

455 Materia praecepti alii est dividua, alii indivi-
dua: dividua est illa, que habet plures partes, ad qua-
rum singulis praeceptum obligat; ut praeceptum jejunandi
in Quadragesima, que continet plures dies, in quorum
singulis scilicet praeceptum obligat; similiter & prae-
ceptum recitandi officium quolibet die. Individua est illa,
que vel non habet plures partes, vel si habet, prae-
ceptum non obligat singulis scilicet, sed ad omnes
conjunctim, ut praeceptum confessionis, que continet
tres partes, nempe cordis contritionem, oris confessio-
nem, & operis satisfactionem, quas pricipit non feci-
sum; sed conjunctim ad unum Sacramentum confidien-
dum. Praeceptum recitandi divinum officium est de ma-
teria dividua, ut declaravit Innoc. XI. damnando Pro-
pos. 34. pag. 6. Vnde etiam Propos. 35. ab Alexand. VII.
dann. pag. 3. v. num. 46.

456 Aegrotus non valens recitare Matutinum, & Lau-
des, dubitans, an possit reliquias horas, non tenetur ad
illas; quia praeceptum de recitando officium non obli-
git cum periculo gravis detinenti, aut falutis.

457 Infirmitas excusans non sufficit, si sit levis; nec
requiritur, quod sit gravissima: sed sufficit, si sit gravis;
& quidem in dubio dictum medici, aut experti insinuum

C 2 legi.